

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

65. An si non extet Sacerdos, sed tantum Diaconus, possit iste in magno Festo Eucharistiam sibi, & aliis ministrare. Non est dubitandum in extrema necessitate, seu in articulo mortis posse Diaconum ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

RESOL. LXIV.

An Sacerdos in articulo mortis debeat sibi ipsi ministrare Eucharistiam, si Diaconus adfit, vel an Diaconus possit propriis manibus in os Presbyteri Eucharistiam immittere? Ex p. 5. tr. 3. Ref. 48.

Sup. hoc supra in Ref. 48. ex eius sententia, & in p. 5. p. 2. de Ref. 48. §. 6.

§. 1. Ad hunc casum ita respondet Præpositus in 3. part. 9. §. 2. art. 1. dub. 1. num. 11. Petes an si Sacerdos ægrotet, nec adfit alius Sacerdos, qui ei ministret Eucharistiam, possit Diaconus illi ministrare? Aliqui negant. Sed respondetur posse, quia est magis congruum, ut Diaconus ministraret quam ut ægrotus propriis manibus sumat. Ita ille. Sed Durandus in 4. dist. 13. quæst. 4. & Chapeauilla de Sacrament. Eucharist. quæst. 17. putant in tali casu Sacerdotem propriis manibus debere accipere Eucharistiam. At mihi magis placet prima opinio: unde Ochagaya de sacram. tract. 3. de Euchar. g. 4. n. 6. sic ait: Si Diaconus Sacramentum Eucharistiæ alicui Presbytero in casu necessitatis dispenseret, posset illud propriis manibus in os Presbyteri immittere, quia in casu necessitatis (quo nomine comprehendimus eum casum, in quo desit Presbyter, qui possit dispensare Eucharistiam, & adfit ægrotus, qui ratione articuli mortis tenetur Eucharistiam recipere) absolute conceditur Diacono dispensatio Eucharistiæ, & ex vi suæ ordinationis aliquid habet, quo redditur capax huius potestatis delegatæ: ergo suis propriis manibus potest sacramentum in os Presbyteri immittere.

RESOL. LXV.

An si non exierit Sacerdos, sed tantum Diaconus, possit iste in magno Festo Eucharistiam sibi, & aliis ministrare? Non est dubitandum in extrema necessitate, seu in articulo mortis posse Diaconum Viaticum ministrare.

Et docetur, quod si Parochus, vel Episcopus, imo Summus Pontifex ex iniquitate nollet concedere facultatem Diacono, ut in articulo mortis communicet ægrotum, possit in tali casu Diaconus deferre Sacramentum infirmo moribundo ex voluntate, & commissione Christi.

Sed quid dicendum est de laico, potestne in articulo mortis, absente Sacerdote seipsum, vel alios communicare?

Et inferitur, quod in casu necessitatis potest laicus, & debet Corpus Christi tangere, ut si in aliquo loco immundo iaceret.

Et cursum docetur, quod si laicus existens in peccato mortali deserat ad infirmum in articulo mortis Eucharistiam, non peccat mortaliter. Ex p. 9. tr. 6. & Misc. 1. Ref. 38. aliis 39.

Sup. hoc supra in Ref. 38. §. 2. deinde & seq. & ex Ref. 109. §. 6. sed quæro hic.

§. 1. Afirmatiue respondet Quintanadueñas in Theolog. mor. tom. 1. tract. 4. singul. 8. n. 4. ubi sic ait: Imò & in casu non adeo ingentis necessitatis, leges communes aliquando transgredi licet administrato Sacramento. Sic Diaconus (non alius ipso dignitate inferior) non solum in mortis articulo, sed in magno Festo, v.g. Natiuitatis Domini, aut Conceptionis B. Virginis, vel similibus, si Sacerdos absit, poterit ex Sacratio Eucharistiam educere, & seipsum, ac alios communicare.]

2. Sed ut verum fatear, Doctores communiter, quando concedunt facultatem Diacono ministrandi Eucharistiam sine licentia Sacerdotis, loquuntur de extrema necessitate, seu articulo mortis pro dando Viatico. Dixi, sine licentia Sacerdotis: nam quanta requiritur necessitas, ut Diaconus ex commissione Pres-

Quamvis re-ferantur sup.

Tom. II.

byteri possit Eucharistiam ministrare; respondent Doctores, sufficere causam quæ prudenti iudicio videatur iusta, ut quod Sacerdos aliis grauius functionibus sit occupatus, v.g. studiis, Concioni, Confessionibus excipiendis, Infidelium conuersioni: his & similibus casibus, si non possit alius Sacerdos facile haberi, administratio huius Sacramenti posset Diacono committi: non enim videtur mens Ecclesiæ, ut functiones Ecclesiæ, & animarum saluti tam viles retardentur, vel omittantur: quo casu adfit solus Diaconus, cui administratio Sacramenti possit committi. Non videtur ergo requiri extrema necessitas, seu impotentia ex parte Sacerdotis, imò nec videtur requiri extrema necessitas ex parte communicantium, sed sufficit iusta causa, ut adimpletio præcepti Communionis annuæ, iubileum promerendum, &c. Et ita docet Præpositus in 3. p. 9. §. 2. art. 3. dub. 1. n. 10. 3. Nota etiam hic obiter, Nugnum in 3. p. 10. 2. §. 2. art. 3. c. 1. 2. docere, quod si Parochus, vel Episcopus, imò sumus Pontifex ex iniquitate nollet concedere facultatē Diacono, ut in articulo mortis communicet ægrotū, posset in tali casu Diaconus deferre sacramentū infirmo moribundo, ex voluntate, & commissione Christi.

4. Sed quid dicendum de laico, potestne in articulo mortis, absente Sacerdote seipsum, vel alios communicare? Negatiuam sententiam docet nouissime Marcus Serra in 3. p. D. Th. 9. §. 2. art. 3. ubi sic ait: De Subdiacono, & aliis inferioribus, etiā laicis, probabiliter videtur recētoribus nonnullis si nō adfit Sacerdos idoneus, aut Diaconus, posse infirmo in extremis cōstituto Corpus Christi ministrare, nā id nec naturali, nec diuino, nec Ecclesiastico iure prohibitū est. Sed hæc opinio, quam tenuisse quendam Henricum refert Syluester ver. Euchar. 3. g. 4. intolerabilis appellatur à Magistro Soto in 4. dist. 13. g. 2. art. 3. ad fin. & merito. Tum quia hoc nunquā est auditū fuisse factum, cum tamen casus ex se rarissimus nō sit, sed sæpe cōtingat, præsertim in locis exiguis, non adesse Sacerdotē, aut Diaconum, qui infirmū in extremis constitutum cōmunicare possit. Tum etiā, quia si Diaconus potest de mandato Presbyteri, aut in eius absentia hoc sacramentū ministrare, hoc ideo est, quia, ut dicitur in can. Diaconus, d. 23. Diaconus, dum ordinatur, ad ministerium cōsecratur, Subdiaconus verò non est minister Sacerdotis, sed Diaconi, sicque nō participat ex officio Sacerdotis posse ministrare hoc Sacramentum. Tum denique, quia quāuis laico in necessitate Corpus Christi tangere licitum esse concedat D. Thom. in 3. part. 9. §. 3. in nullo tamen casu admittit licere ei illud aliis ministrare. Sed in 4. dist. 1. g. 1. 3. art. 3. quæstione. 1. ad tertium, dicit: In casu necessitatis potest, & debet Corpus Christi tangere, etiā si sit peccator, ut si in aliquo loco immundo iaceret: sed non est simile de dispensatione Sacramenti, quia receptio huius Sacramenti nō est necessitas. Vnde ei, qui non potest sacramentaliter manducare, dicendum est: Crede, & manduca illi.

5. Quod diximus de ministratioe huius Sacramenti respectu aliorum, dicendum videtur de ministratioe illius respectu sui ipsius. Vnde in necessitatis articulo, ut si Sacerdos sit pette laborans, vbi alij timēt ei appropinquare, inquit Caiet. in sum. ver. Commūio, potest extra sacrificiū Missæ per seipsum sumere Eucharistiam. Et idem videtur dicendum de Diacono, quādo alias sine Viatico deberet mori. De laico quāuis nonnulli Recentiores id asserant, nullatenus est concedendum: nam cui non licet aliis ministrare hoc Sacramentum, nec sibi ministrare licet. Nec obstat exemplum Reginæ Scotiæ, quæ in Angliā martyrium subitura, Eucharistiam quam apud se seruabat, sumpsit propriis manibus. Nam Eucharistia non tam sumpsit, ut seipsam communicare, quāsi ut eam

hoc, lege tamen in com. 5. tract. 5. ex Ref. 23. doctrinā §. Difficultas, & §. Sed quæro hic.

Sup. hoc inf. in Ref. 68. §. 5. Cōfirmatur ex simili, & seq. in §. 1. not præcitate, recitantur in fine. Et pro primo contento in hoc §. Sed quid, in duabus Reiol. seqq. & in tertia à fin. 5. vique ad §. His suppositis, & supra in R. l. 53. §. An vero, & in tom. 3. tr. 1. Ref. 56. §. Sed, in to. 1. tr. 2. Ref. 5. cursum in principio, §. Ex his, & ibi in tr. 3. Ref. 148. §. 1. ad medium, à veris respon. deo.

Sup. hoc inf. in Ref. 67. §. Sed ego, post mediū, veris. Confirmatur secundo, & supra in tr. 1. Ref. 195. cursum in §. Notat paulo post in iuu.

Sup. hoc pro laico in duabus Reiol. seqq. & in tertia à fin. 5. & supra in Ref. 53. §. An vero, in fine, & in tom. 3. tr. 1.

Refol. 56. Sed. & in tom. 1. tr. 2. Ref. 5. Ex his, in principio, & in tr. 3. Refol. 148. § 1. ad medium, & a vers. Resp. deo.

ab Hæreticorum iniuriis eriperet. Et quamvis eam solum sumpserit, vt seipsam communicaret, dici de illa posset, quod de S. Apollonia ait Mag. Soto *lib. 5. de iustit. quæst. 1. art. 5. ad finem*: Quod cum esset foemina, acuminisque aded iuris inscia, per inuincibilem ignorantiam sit excusanda.] Huc vsque Serra, valide suam sententiam confirmans; quam etiam nominatim contra me firmavit Eminentissimus Dominus meus de Lugo *alibi à me adductus*.

6. Sed, his non obstantibus, sententiam affirmatiuam, cui adhæsi, nõ dubito esse ad minus probabilem, quam nouissimè tuetur sapientissimus Lessius *in 3. part. quæst. 82. art. 3. num. 8. Mercetus de Sacramentis, quæst. 82. art. 3. n. 3. Præpositus in 3. part. quæst. 82. art. 3. dub. 1. n. 12.* quibus adde Caltrum Palaum *tom. 4. tract. 21. disp. unica, punct. 17. n. 8.* qui illam satis probat, quia nec iure diuino laicis interdicta est Eucharistia ministratio, nec iure Ecclesiastico in necessitate extrema. Nam textus in cap. *Peruenit*, loquitur extra casum necessitatis: expressè enim dicit, *Horrendum, & detestabile facinus esse, absque ulla necessitate per laicos, vel feminas deferri agris Eucharistiam*. Ergo, stante necessitate, maximè extrema, nullum erit facinus. Quod non leuiter confirmat Eusebius *lib. 6. Historiar. cap. 36.* asserens, olim viros sanctos misisse Viaticum per laicos necessitate urgente. Neque obstat, solis Diaconis inueniri concessum, urgente necessitate. Nam inde non inferitur, laicis denegatum esse; sed solum inferitur non esse illis expressè concessum; benè tamen potest esse concessum virtute, & interpretatiuè, spectata Ecclesiæ pietate. Neque item obstat, quod præfenti tempore non videamus vquam à laicis Eucharistiam ministrari, id enim provenire potest ex eo, quod casus necessitatis non occurrerit, vel non occurrerit publicè, sed occultè, & ministratio Eucharistiæ occulta fuerit.

Sup. hoc in Ref. & § 9. not. præterita.

7. Adde in prædicto casu, non solum alteri, sed sibi ipse ministrare Eucharistiam posse. Nam, licet consuetudine Ecclesiæ statutum sit, teste Trident. *sess. 13. cap. 8. vt laici à Sacerdotibus Communionem accipiant*, itemque ne extra Missæ Sacrificium aliquis sibi ipse Eucharistiam ministret; lex hæc cessare præsumitur in casu extremæ necessitatis, ne tanto bono, & fortè sibi necessario moriturus priuetur. In cuius testimonium adduci solet factum illud Mariæ Reginæ Scotiæ, quæ proxima martyrio sacram Eucharistiam, quam apud se retinebat, sumpserit. Quod si dicas, id fecisse, vel ex dispensatione speciali Pontificis; vnde constat sic à Pontifice specialiter dispensatum?

8. Itaque nostra sententia in Schola Patrum Societatis Iesu est communior: nam illam tenent Suarez, Layman, Filiucius, Reginaldus, Præpositus, Palaus, Granadus, Valentia, Coninch, quibus adde nouissimè Escobar *in Theolog. moral. tract. 7. exam. 6. cap. 4. n. 62.* & me citato Quintanaduénas *in Theol. moral. tom. 1. tract. 4. sing. 8. n. 3.* omnes ex Societate; & me etiam citato, Leander *de Sacrament. tom. 1. tract. 7. disp. 4. quæst. 13.* & me citato, Magister Lezzana *in Summa 99. Regul. tom. 3. verb. Eucharistia, n. 15.* Vide modò, quàm immeritò dixerit Sotus, nostram sententiam esse intolerabilem. Est enim satis probabilis, ne dicam, probabilior, quàm contraria. Obseruandum est etiam cum Lessio, *vbi supra, n. 16.* quòd laicus existens in peccato mortali, si deferat ad infirmum in articulo mortis, vt diximus *suprà*, Eucharistiam, non peccat mortaliter, quia non est minister consecratus ad hoc.

Sup. hoc infra in Ref. 67. §. vlt. & in tom. 3. tr. 1. Ref. 56. et vlt. & in o. m. 1. tr. 2. Ref. 5. cursum in prin-

9. Nota etiam, quòd stando in contraria sententia, affirmatiuam tamen admittit in vno casu doctissimus Patet Amicus *in Cur. Theol. tom. 7. disp. 31. sect. 2.*

n. 26. sic enim asserit: [Vnum duntaxat excipio casum, in quo existimo licitè posse moribundum à manibus laici communicare. Si, nimirum, moribundus conficius peccati mortalis, non habens copiam Confessarij, haberet copiam Eucharistiæ, licitè posset tunc illam per manus laici sumere. Quia cum hoc Sacramentum, iuxta probabilem sententiam, interdum faciat de attrito contritum, conferendo primam gratiam; posset tunc moribundus cum sola contritione tantum putata hoc Sacramentum sumere, iustificari; siue quo in tali casu decederet ex hac vita cum peccato æternum damnandus. In hoc igitur casu omnino cetero locum habere episcopatum, quæ Authore Aristotele 5. *Eth. 10. est correctio, huc emendatio legis*, iuxta legislatoris mentem, qui in talem casum præuidisset, illum in sua lege non comprehensisset. Etenim tandiu seruanda est lex, quoad diu seruari potest absque iniustitia: vbi autem absque iniustitia seruari non potest, mens legislatoris non est, vt ea seruetur, sed potius per episcopatum corrigenda erit. Atqui iniquum foret in tali casu legem seruari, non communicandum per manus laici infirmum in tali periculo constitutum, cum esset, illud probabili periculo æternæ mortis exponere. Confirmatur: nam in eo euentu, respectu talis infirmi, Eucharistia non esset tantum medium vtile, sed etiam saltem probabiliter necessarium ad salutem ergo, sicut nulla lex humana priuare potest hominem in extremo vitæ, mediò ad salutem necessitate, ita nec in tali casu poterit lex humana priuare moribundum Communionem per manus laici.

10. Nec refert priuò, quòd non sit certum, in tali casu Eucharistiam collaturam primam gratiam: nam sufficit, vt sit tantum probabile, cum in extremo vitæ licitum sit. & interdum teneatur adhibere media etiam probabiliter ad salutem necessaria. Nec refert secundo quòd talis infirmus possit conari ad contritionem elicendam; quia, cum hoc difficile eliciatur, poterit ad maiorem salutis securitatem, vi medio faciliore, ac tutiori.] Ita Amicus Vide etiam Lezzana *vbi supra*, & Ioannem Vvigers *in 3. part. quæst. 82. art. 3. conclus. 3.*

RESOL. LXVI.

An in casu extremæ necessitatis si Minister idoneus non adsit, possit laicus seipsum communicare?

Et in articulo mortis & in dicto casu, an possit laicus aliis viaticum ministrare?

Et notatur, quòd si magnum Festum adsit, & Sacerdos sacrificare non possit, possit quidem in tali casu scindulo cessante, ex Sacram. Eucharistiam accipere & seipsum communicare, si alius Sacerdos non adsit, hoc etiam præfente Diacono? Ex part. 3. tract. 4. Ref. 47.

§. 1. Negatiuam sententiam docet Bonacina de casu branus *de cas. tempore mortis, cap. 3. dub. 6. n. 6.* & alij penes ipsos; quia non est ita necessarium sumere Eucharistiam tempore mortis, vt laicus possit propria auctoritate sibi illam ministrare.

2. At ego contrariam sententiam teneo cum pat. Filiucio *tom. 1. tract. 4. cap. 9. n. 285.* Suarez *in 3. part. in 1. tract. 3. disp. 72. sect. 3.* Coninch. *de Sacram. quæst. 82. art. 3. num. 23.* & Layman *in Theol. mor. lib. 5. tract. 4. cap. 7. num. 4.* vbi sic ait. Si aliquis seu clericus, seu laicus in mortis art. constitutus, ministrum idoneum non habeat, à quo Eucharistiam sumere nihil obstat videtur, quo minus se ipsum communicare possit, (scandalo cessante) exemplo Reginæ Scotiæ,